HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

הכא נמי אדם עשוי שלא להשביע את עצמו כי קאמר רב הונא התם דנקיט שטרא מכלל דרב ושמואל דלא נקיט שטרא אמר תנו נותנין מלוה על פה הוה [א]ורב ושמואל דאמרי תרווייהו מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות אלא אמר רב נחמן אידי ואידי דנקיט שטרא ולא קשיא [א]הא דמקויים הא דלא מקויים אמר תנו קיימיה לשטריה לא אמר תנו לא קיימיה לשטריה אמר רבה שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומין פרענו נאמנין תנו מנה לפלוני ואמרו יתומין פרענו אין נאמנין כלפי לייא איפכא מסתברא אמר תנו מנה [ב]כיון דפסקה אבוהון למילתא איכא למימר דפרעיה [ג]מנה לפלוני בידי כיון דלא פסק אבוהון למילתא [ב]איכא למימר דלא פרעיה אלא אי איתמר הכי איתמר [ד]שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומין חזר ואמר לנו אבא פרעתי נאמנין מ"ט אדכורי מידכר [ה]תנו מנה לפלוני ואמרו יתומין חזר ואמר אבא פרעתי אין נאמנין דאם איתא דפרעיה לא הוה אמר תנו בעי רבא שכיב מרע שהודה מהו צריך לומר אתם עדי או אין צריך לומר אתם עדי (א) [ג]צריך שיאמר כתובו או אין צריך לומר כתובו אדם משטה בשעת מיתה או אין אדם משטה בשעת מיתה בתר דבעיא הדר פשטה [ד][ו]אין אדם משטה בשעת מיתה [ה][ז]ודברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו: **מתני'** [ו][ח]המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים [ט]על ידי עדים (ב) גובין מנכסים בני חורין

הוציא

הכא נמי. גבי הקדש איכא למימר לכך נתכוין ומאי קאמר רב הונא נאמן ונותנין לו המנה: **כי קאמר רב הונא דנקיט שטרא.** ההוא מלוה וזה הודה לו: ופרכינן **מכלל דרב ושמואל מיירי בדלא נקיט.** והלכך אין נותנין לו כי לא אמר תנו אי הכי כי אמר תנו אמאי נותנין מלוה על פה היא כו' ואי [ז] (לאו) משום טעמא דמצוה לקיים דברי המת לא היה להם ליתן בשביל דברי אביהם עד לאחר מותו: **אלא אמר רב נחמן.** בין זה שאמר שכ"מ מנה לפלוני בידי והוא בא ליפרע מן ההקדש ובין זה הבא ליפרע מבניו כולהו שטרי נקיטי דמסקי ביה בהאי שכיב מרע מנה ולא קשיא: **הא.** דהקדש במקויים דליכא הנפק: **אמר תנו קיימיה לשטריה.** ולא צריך מלוה לקיומיה: **לא אמר תנו.** חיישינן דלמא משום שלא להשביע את בניו אמר הכי ולא גבי עד דמקיימי לשטריה: **דכיון דפסקה אבוהון.** שגמר דבריו וצווה לפרוע: **מ"ט.** (ג) [ח] [דלא] דלמא אידכורי מידכר והלכך לא רצה לומר עדיין תנו: **שכיב מרע שהודה.** בעל חובו טוען לו מנה לי בידך ואמר לו הן דכה"ג אמרינן בסנהדרין בפ' זה בורר (ד' כט:) דצריך שיאמר אתם עדי ואי לא מצי א"ל משטה אני בך: **צריך שיאמר כתובו.** דאמרי' בחזקת הבתים (לעיל מ.) הודאה בפני שנים צריך שיאמר כתובו: **ודברי שכ"מ ככתובין וכמסורין.** וא"צ לומר כתובו: **מתני' המלוה את חברו בשטר.** אפי' אין כתוב בו אחריות הא פסקינן הלכתא בשנים אוחזין (ב"מ טו:) דאחריות טעות סופר הוא וכמי שכתוב בו אחריות דמי: **משועבדים.** מכורין:

הוציא

ורב ושמואל דאמרי תרוייהו מלוה וכו'. וא"ת והא דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו (ד) מאחר דאם כתבו ונתנו היו נותנים השתא אמאי אין נותנים כמחלק כל נכסיו וי"ל לא דמי דהיכא דנותן מטעם מתנה בודאי תקנו שיהיו ככתובין וכמסורין שמא תטרף דעתו עליו אבל מלוה להן ליתן מכח מלוה ולא מטעם אחר אין לו אלא מכח מלוה כאשר בתחלה והלכך אין נותנין: **הא** דמקויים. וא"ת (ה) הא דנקט שטרא מקויים צריכין למימר דנאמן ועוד מה אנו צריכין לנאמנות ממילא גבי ע"י שטר שבידו ועוד למה לי הקדש ועוד מאי איריא שכ"מ דאין אדם חוטא ולא לו כדמפרש בפ' שום היתומים (ערכין דף כג. ושם) אפי' בריא נמי וי"ל דכולהו איצטריך לגבות בלא שבועה דאי לא הוה אלא שטרא הוה בעי שבועה כדתנן (כתובות דף פז.) הבא ליפרע מנכסים משועבדים לא יפרע אלא בשבועה ואפילו הקדש אי לא (ו) שכ"מ ואי לא נאמנותו הוה [בעי] שבועה דמה לי משתעבד לגבוה מה לי משתעבד להדיוט והכי מפרש בהדיא בפ' שבועת הדיינים (שבועות דף מב:) על הא דקתני (ברייתא) אבל נשבעים לקטן ולהקדש ליפרע מנכסי הקדש (ופריך) תנינא (כו') מנכסים משועבדים כו' סד"א הנ"מ הדיוט אבל הקדש לא חיישינן לקנוניא קמ"ל ופריך והא א"ר הונא שכ"מ כו' ומשני דוקא שכ"מ דאין אדם חוטא ולא לו ומכאן נראה לרבי הא דמבעיא לן פ' הניזקין (גיטין דף נ:) גבי אין נפרעין מנכסים משועבדין במקום שיש נכסים בני חורין אפילו הן זיבורית במתנה מאי בההיא דמנכסים משועבדים לא יפרע אלא בשבועה הוי ודאי ה"ה מתנה דנשבעין כשבאין ליפרע ממנו דפשיטא ליה נמי הכא דמה לי משתעבדי לגבוה מה לי משתעבדי להדיוט אלמא להדיוט בכה"ג בעי שבועה: **הא** דלא מקויים. וא"ת כי היכי דאי לא מקויים (ט) [אמרינן] שהוא מזוייף והאב אמר שלא להשביע את בניו בהא נמי לימא (ז) שלא להשביע את בניו ופרוע הוא ומדברי האב אין ראיה ואין לומר דא"כ היו נותנים על ידי שבועה אם היה מקויים שא"ל אלא לישבע שלא נפרע וזה יכול הוא לעשות ולא שייך לומר אין נותנים אבל בלא מקויים דבעי קיום [י] [קודם שיפרע] שייך לומר אין נותנים דהא גבי הקדש אמרו נאמן במקויים ולא טענינן ליה פרוע וליטרך שבועה אלא נאמן בלא שבועה כדמוכח ההיא דשבועות (דף מב:) שהבאתי לעיל אלא נראה לרבי דהיכא דנקט ההוא מלוה שטרא (ח) ומקיים אין הלוה רגיל לעולם לומר שלא להשביע שחייב לו מנה כמו שכתב בשטר היכא דפרעיה שלא יהא סבורים העולם שלא פרעו: **אלא** אי איתמר כו'. לא בעי למימר אלא איפכא איתמר דידע גמרא שאמר על מנה לפלוני בידי דנאמנים: **חזר** ואמר לנו **אבא** פרעתי **נאמנים דלמא אדכורי מדבר.** היינו פרעתי קודם לכן [כ] [כדקאמר דלמא] אדכורי מדכר [היינו] באותה שעה כדמוכח בסמוך [דקאמר] אי איתא דפרעיה כו' והכא נאמנים משום שהוא (ט) היה נאמן לומר פרעתי אחרי כן כדתנן מנה לי בידך א"ל הן למחר א"ל תנהו לי נתתיו לך פטור אלא דמשביעין אותו שבועת היסת מדרבנן ואף הם יכולים לומר פרענו אחרי כן והא דאמר אין נאמנים כיון דלא פסקה למילתיה היינו דטפי מסתבר לומר שם אין נאמנין מתנו מנה לפלוני ואומר רבי הא דאמר סוף פ"ק דגיטין (דף יד.) הנהו גנאי דעבוד עסקא בהדי הדדי כו' לסוף לא פש גביה ולא מידי ומסיק דהאי דאקני למריה ארעא זוזי דפשו גביה קנין בטעות הוא וחוזר ומפרש ר"ת ורבינו חננאל שהיו הן מודים שטעו תחלה בחשבון שאם לא כן לא היה נאמן שא"כ אין לך קנין מועיל (י) לעולם שיאמר טעיתי וגם יאמר היאך טעה הא לאו הוכחה היא דודאי הוא יכול להיות נאמן בכמה מקומות מגו דהוה מצי למימר פרעתי אחרי כן כדאשכחן הכא אלא נראה דלא מיבעיא שנאמן לומר שטעה כשאמר מנה לפלוני בידי אלא הוא נאמן לומר פרעתי כבר מגו דמצי למימר פרעתי אחרי כן ומ"מ יכול הוא להיות דהתם צריך שיהו מודים שטעה אחרי כן משום דקנין חשוב כתנו דהכא דאי פרעיה לא הוה אמר תנו ומה לי לשקר במקום עדים הוא ה"נ התם אי איתא דטעה דלא פש גביה מידי לא הוה מקני וי"מ דדוקא בשכ"מ שייך למימר אדכורי מדכר שאין דעתו מיושבת עליו אבל בריא לא:

ודברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו כו'. האי ככתובין לא הוי ככתובין דלעיל פ' מי שמת (דף קנא.) דהתם קאמר שהם ככתובים וכמסורין כבר דלא בעי קנין אבל הכא לא בעי למימר דדוקא ככתובין וכמסורין אלא אלימו טובא כדברים הכתובים הלכך הוי כאילו אמר כתבו והרבה יפוי כח עשו חכמים בשכיב מרע בלא ההוא דלעיל דלא בעי קנין כי ההיא דאמר בפרק קמא דגיטין (דף יד:) דהולך כזכי בשכיב מרע אפילו לא הוי בבריא כזכי:

המלוה את חבירו בשטר כו' [על ידי] עדים גובה מנכסים בני חורין. הכא תנן בהדיא דמלוה על פה לא גבי ממשועבדים [ל] [מדרבנן] והא דפרש"י פרק הניזקין (גיטין דף נא. ושם) דמזון האשה והבנות גובין מנכסים בני חורין לפי שאין קלוטים אבל היו קלוטים היו גובין אע"פ שאין כתובים משום דהוה כמלוה ע"פ ליתא ואגב ריהטא לא עיין בה אלא טעמא דאכילת פירות [מ] למזון האשה והבנות דגבי אם היו קלוטים אפילו אין כתובים משום דקלא אית להו [נ] והקשה ה"ר יעקב מקורבי"ל אם כן היאך נשבעין במודה מקצת הטענה והא אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות ואומר רבי כגון שמחל שעבודו א"נ בדליכא עדים דהא דשעבודא דאורייתא היינו על פי עדים אבל על פי עצמו לא ובפרק קמא דבבא מציעא (דף ד: ושם) הארכתי יותר מבכאן:

מסורת הש"ס

א) לעיל מב. וש"נ, ב) רש"ל ליכא למימר דפרעיה, ג) רש"ל מהפך הגי' בתחלה אדם משטה וכו' ואח"כ הבעיא דצ"ל כתובו, ד) [ועיין תוס' סנהדרין כט: ד"ה כך], ה) [לעיל קנא. וש"נ], ו) לעיל מב. קנז., ז) רש"ל מ"ז, ח) רש"ל, ט) רש"א, י) רש"ל, כ) רש"ל. וגי' רש"א לכן דלאו אדכורי מדכר באותה, ל) רש"ל, מ) צ"ל ומזון, נ) רש"א להו סה"ד אח"כ מה"ד שעבודא דאורייתא הקשה ה"ר יעקב,

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' או אין צריך לומר אתם עדי אדם משטה וכו' בשעת מיתה צריך שיאמר כתובו או א"צ לומר כתובו בתר דבעיא: (ב) שם ע"י עדים גובה: (ג) רשב"ם ד"ה מ"ט דלמא אידכורי: (ד) תוס' ד"ה ורב וכו' ומאחר וכו' כשמחלק כל נכסיו: (ה) ד"ה הא דמקוים וא"ת כיון דנקט הכא שטרא מקוים מה צריכים למימר: (ו) בא"ד אי לא הוה שכיב מרע: (ז) ד"ה הא דלא וכו' נמי לימא שהאב אמרו שלא להשביע: (ח) בא"ד ומקוים אין הלוה כו' היכא דפרוע שלא יהיו: (ט) ד"ה חזר כו' משום שהוא נאמן כל"ל ותיבת היה נמחק: (י) בא"ד מועיל דלעולם יאמר טעיתי כו' לא הוה מקני ליה ויש מפרשים:

◆

מוסף רש"י

אדם עשוי שלא להשביע את עצמו. אדם עשוי לומר לבריות חייב אני מעות לפלוני, להתרחק מעין הרע, שלא ליראות שבע ממון (סנהדרין כט:). **מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין.** דשעבודא לאו דאורייתא, וכל שכן מן הלקוחות, אבל מלוה בשטר הוא עצמו שיעבדו, דכתב ליה כל נכסיי דאית לי אחראין לשטרא דנן (קדושין יג:) טעמא מפרש בשילהי מכילתין שיעבודא לאו דאורייתא, ומיהו לא קי"ל הכי אלא כדמפרש התם הלכתא גובה מן היורשין ולא מן הלקוחות (לעיל מב.). **המלוה את חבירו בשטר.** דסתם שטר לאחריות נכתב, ואפילו לא נכתב קי"ל אחריות טעות סופר הוא וכמי שנכתב דמי (לעיל מב.). **גובה מנכסים משועבדים.** מלקוחות, וכגון שלא שבקו ליה ללוה בני חורין לגבות המלוה מהם (שם) אם אין ללוה נכסים בני חורין גובה מלוה מן הלקוחות, דאמר בשנים אוחזין (יד.) לרבנן אחריות שלא נכתב בשטר טעות סופר הוא וכמי שנכתב בו דמי, דלא שדי איניש זוזי בכדי ולכך נתכוין המלוה שיכתוב בשטר אחריות, אלא ששכח הסופר וטעה, וסתם שטר קלא אית ליה ולקוחות הוא דאפסדו אנפשייהו, שלקחו קרקע מן הלוה ולא הניחו לו בני חורין כדי לגבות מהן מלוה את חובו (לעיל קנז.). **על ידי עדים.** כלומר בלא שטר, גובין מנכסים בני חורין. וכגון שמודה שלא פרעו, דהא קי"ל המלוה חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים, אבל ממשועבדים לא יגבה, דעדים בלא שטר לית להו קלא ולא אמרינן לקוחות אפסידו אנפשייהו (לעיל מב.).

עין משפט נר מצוה

קמג א מיי' פ"ז מהל' ערכין הל' יט סמג עשין קלא טוש"ע ח"מ סי' רנה סעיף ג:

קמד ב ג מיי' פ"י מהל' זכיה ומתנה הל' י ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנה סעיף ד:

קמה ד ה מיי' שם הל' ח ט טוש"ע שם סעיף ה:

קמו ו מיי' שם פ"ח הלכה ד סמג שם טוש"ע ח"מ סימן פא סעיף ב:

קמז ז מיי' שם הל' ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף א:

קמח ח מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף א וסי' קיא סעיף א:

קמט ט מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' לט סעי' א:

◆

רבינו גרשום

קאמר (באדם) שלא להשביע את בניו שלא יאמרו בני אדם כמה ממון מניח להם ונותנין בו עין: הכא נמי. בשכיב מרע שהקדיש נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי כיון דלא אמר תנו לו איכא למימר אינו חייב לו ואלא להכי קאמר הכי דאדם עשוי שלא להשביע את עצמו שאם יקום מחליו שלא יאמרו עליו בני אדם מזל גדול של עושר יש לפלוני שקיבץ ממון כל כך ואמאי אמר רב הונא נאמן: כי קאמר. דנאמן כגון דנקיט האי בעל המנה שטר חוב על אותו שכיב מרע [שאמר] שיש לו מנה בידי. מכלל דרב ושמואל אע"ג דלא נקיט בעל המנה שטר: לא קשי' התם גבי הקדש נקיט בעל המנה א) שטר ולא מקוים הלכך אי אמר תנו מנה לפלוני קיימי' שכיב מרע לשטריה בהאי דהודה דישר הוא ונותנין לו: דפסקה למילתי' דאמר תנו איכא למימר דפרעוה וקיימוה צוואת אביהן: מאי טעמא. נאמן כיון דלא אמר תנו משום דלא אדכר בדיוקא דחייב ובתר הכי אידכר דפרע ליה: ב) וצריך למימר שכיב מרע שמודה ליה לעדים אתם עדי או כתבו לו [כמו] בבריא איצטריך לומר כן ואי לא אמר כן (כבריא) יכול לומר משטה אני בך ה"נ אם לא אמר שכיב מרע אתם עדי מצי יתמי למימר משטה היה בו משחק היה בשעת מיתה ואי לא מצי למימר:

א) נ"ל ולא קשיא התם גבי הקדש נקיט בעל המנה שטר מקויים אבל רב ושמואל מיירי בדנקיט שטרא ולא מקויים וכו': ב) נ"ל צריך שכ"מ שהודה למימר לעדים אתם עדי וכו':